

Ostrowska, Teresa

"Stanisław Kościński (1837-1883)
lekarz, bibliotekarz i bibliograf",
Barbara Mauer-Górska, Warszawa 2002
: [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 48/3-4, 233-235

2003

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

⁸ K. M o r a w s k i : *Ku czci pracy i w obronie nauki*, Kraków 1922.

⁹ P. H ü b n e r , s. 60.

¹⁰ *Polish Academy of Arts and Letters 1872–1930*, Cracow 1930.

¹¹ S. K u t r z e b a : *Polska Akademia Umiejętności 1872–1937*, Kraków 1938;
t e n ż e : *Polska Akademia Umiejętności 1872–1938*, Kraków 1939.

¹² P. H ü b n e r , s. 92 i nn.

¹³ Tamże, s. 103.

¹⁴ Jan P i s k u r e w i c z : *Prima inter pares. Polska Akademia Umiejętności w latach II Rzeczypospolitej*. Kraków 1998.

L. Zasztowt
Instytut Historii Nauki PAN
Warszawa

Barbara M a u e r - G ó r s k a : *Stanisław Koźmiński (1837–1883) lekarz, bibliotekarz i bibliograf*. Warszawa Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki 2002, 8°, 225 s., ilustr.

Nazwisko Stanisława Koźmińskiego jest dobrze znane historykom nauk przyrodniczych, i nie tylko. Wsławił się on pionierskim opracowaniem biograficzno-bibliograficznego *Słownika lekarzów polskich* (Warszawa 1888), który pomimo upływu lat nadal nie traci swojej aktualności. Mniej jest wiadomym, że lekarz ten jako swoją pierwszą bibliograficzną pracę ogłosił prekursorski *Wykaz rzeczy zawartych w 72 tomach Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego z lat 1837–1876* (Warszawa 1877), że położył duże zasługi jako bibliotekarz Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, którą to funkcję pełnił w latach 1872–83 i że był lekarzem okulistą wykonującym swój zawód. Ze względu na brak monografii poświęconej Koźmińskiemu podstawowym źródłem informacji o nim był dotąd wstęp Józefa Peszkiego ogłoszony w *Słowniku lekarzów polskich*.

Sylwetką S. Koźmińskiego zainteresowała się Barbara Mauer-Górska, z zawodu bibliotekarka. Pracowała ona w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Katowicach (1973–80) i Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach (1980–2000), obecnie zaś jest zatrudniona w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Doktoryzowała się w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie rozprawy pt. *O Stanisławie Koźmińskim jako bibliotekarzu i bibliografie*, której promotorem był prof. Wiesław Biećkowski. Prezentowana monografia bazuje w dużym stopniu na jej rozprawie doktorskiej. Recenzję wydawniczą opracowała dr hab. Maria Kocójowa, a druk dofinansował Komitet Badań Naukowych.

Książka zawiera *Wstęp, Wprowadzenie, 1. Biografia Stanisława Koźmińskiego, 2. Nowy etap w historii Biblioteki Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*,

3. *Znany Słownik lekarzów polskich*, 4. *Zapomniany Wykaz rzeczy*, 5. *Kontynuatory idei Koźmińskiego w XX wieku, Wykorzystane źródła i opracowania, Załącznik 1. Wykaz skrótów opisów bibliograficznych źródeł wykorzystanych w Słowniku lekarzów polskich z ich rozwiązaniem, Indeks nazwisk, Spis ilustracji, Spis tabel, Streszczenie, Summary.*

Główna uwaga Autorki skupiła się na rozdziałach 2, 3, 4 i 5. Na tle zagranicznych bibliotek lekarskich w XIX wieku pokazała dzieje Biblioteki Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego i zasługi S. Koźmińskiego, którymi było uporządkowanie księgozbioru, opracowanie katalogów bibliotecznych, wydanie *Ustawy bibliotecznej w TLW* i regulaminu udostępniania zbiorów, stałym kompletowaniu i uzupełnianiu księgozbioru. Omówiła rozwój medycznych bibliografii i słowników biograficznych do XIX wieku i dokonała charakterystyki *Słownika S. Koźmińskiego* uwzględniając jego genezę, wykorzystane źródła, stosowaną metodę bibliograficzną i recenzje *Słownika*. W wyniku tego stwierdziła, że na jego nowatorstwo składa się wprowadzenie układu alfabetycznego, ustalenie formy biogramu, dążenie do wyczerpującego ujęcia dostępnych źródeł informacyjnych i wzorowanie opisu bibliograficznego na *Bibliografii Polskiej*. Po przeprowadzeniu analizy *Wykazu rzeczy* ustaliła, że opracowanie to przyczyniło się do ukształtowania określonej metody w polskiej bibliografii medycznej i jest pierwszą bibliografią analityczną z zastosowanym układem działowym, przedmiotowym i autorskim opartym na klasyfikacji według polskich terminów medycznych. Stwierdziła też, że obydwie omawiane dzieła „[...] nawiązują do ogólnoświatowych tendencji opracowywania tego typu źródeł informacyjnych w XIX wieku” (s. 150). Wśród kontynuatorów idei S. Koźmińskiego w zakresie bibliotekarstwa, bibliografii i biografistyki medycznej wymieniła m.in. Józefa Peszkego, Ludwika Guranowskiego, Józefa Bielińskiego, Franciszka Giedroycia, Maksymiliana Zweigbauma, Stanisława Konopkę i Piotra Szarejkę i omówiła ich zasługi. Bibliografię podzieliła na źródła rękopiśmienne i drukowane oraz opracowania; te ostatnie na wydawnictwa informacyjne oraz monografie i artykuły; łącznie 194 pozycje. Cennym uzupełnieniem jest *Załącznik 1. Spis ilustracji* liczy 22 pozycje, *Spis tabel* zaś – 6 pozycji.

Analiza działalności bibliotekarskiej S. Koźmińskiego i jego dzieł została przeprowadzona ze znajomością rzeczy. Do nielicznych usterek należą niefortunne sformułowania jakoby Towarzystwo Lekarskie Warszawskie wyłoniło się z Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk (s. 17), Józef Oettinger był profesorem historii medycyny publicznej (s. 18), a S. Koźmiński chorował na tyfus głodowy (s. 27), zniekształcenie nazwiska Zygmunta Dobieszewskiego na Dobieszowski (s. 120, 216) i podanie imienia Mieczysława Skulimowskiego jako Mariana (s. 197, 222). Dodajmy jeszcze, że Piotr Szarejko do 2001 r. ogłosił sześć tomów swojego *Słownika*, a Hanna Bojczuk – artykuł pt. *Bibliotekarze Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*. „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego” Nr 6/2002 s. 162–179.

Książka ukazała się w znikomym nakładzie 200 egzemplarzy. Okładka kartonowa w kremowym kolorze jest ilustrowana portretem S. Kościńskiego wykonanym na podstawie drzeworytu Henryka Pillatiego. Na ostatniej stronie okładki znajduje się fotografia Autorki i notka biograficzna.

Specyficzna ta publikacja zainteresuje bibliotekarzy i bibliografów, zwłaszcza medycznych, a także historyków nauk przyrodniczych.

Teresa Ostrowska
Warszawa

Roger J. Wood, Vítězslav Orel: *Genetic Prehistory in Selective Breeding: a prelude to Mendel*. Oxford New York 2001, Oxford University Press, XVII + 323 s.

W tworzeniu podstaw genetyki dużą rolę odegrały prace hodowców roślin i zwierząt, o zapomnianych już dzisiaj nazwiskach, którzy od dawna gromadzili obserwacje na temat zjawiska dziedziczności, a co więcej – tworzyli drogą żmudnych, wieloletnich doświadczeń nowe odmiany i gatunki. Zagadnieniom „prehistorii” genetyki poświęcona jest książka Rogera J. Wooda – angielskiego genetyka pracującego w Uniwersytecie w Manchesterze oraz Vítězslava Orela – czeskiego historyka biologii, emerytowanego dyrektora Mendelianum – muzeum Mendla w Brnie założonego w 1922 r.

Książka jest wynikiem wieloletnich badań autorów nad początkami nauki o dziedziczności, poszukiwań mało znanych prac, rękopisów i listów, z których wiele zachowało się w Mendelianum oraz w różnych europejskich bibliotekach. Punktem wyjścia rozważań autorów było ukazanie historii hodowli owiec merynosów, ponieważ Morawy należały na przełomie XVIII i XIX w. do europejskich potęg w tej dziedzinie, a pytania o naturę procesu dziedziczenia zrodziły się właśnie w środowisku hodowców o zainteresowaniach intelektualnych. Rozdział pierwszy ukazuje krótki zarys koncepcji opracowania, którego celem jest pokazanie na szerokim europejskim tle działalności hodowców zainteresowanych zjawiskami dziedziczności, działających głównie w Anglii i na Morawach w latach 1700–1860. Prace ich, znane często z tradycji ustnej lub jedynie z zachowanej korespondencji, tworzą swoiste preludium do sławnych doświadczeń Mendla nad krzyżowaniem grochu, które przyniosły odkrycie tzw. praw rządzących dziedziczeniem cech (1866). Duża część książki R. Wooda i V. Orela (rozdziały od drugiego do ósmego) poświęcona jest dziejom hodowli merynosów – owiec dających wełnę wysokiej jakości, od dawna pożądaną w handlu i osiągającą wysokie ceny. Ojczyzną merynosów była Hiszpania, gdzie hodowano je już w średniowieczu, a wszelkie próby eksportu powstrzymywano bardzo